

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain 4 ja 6 luvun väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalain 4 ja 6 luvun väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöstä. Lain voimassaoloa jatkettaisiin vuodella. Esityksen tavoitteena on helpottaa yritysten toiminnan sopeuttamista kysynnän muutoksiin ja parantaa sopeuttamistoimenpiteiden kohteena olevien työntekijöiden asemaa. Ehdotetulla lailla jatkettaisiin menettelyä, jossa työntekijälle, jonka viikoittaista työaika on lyhennetty lomautuksen johdosta yhdellä tai useammalla päivällä viikossa, maksettaisiin työttömyysetuutta lomautuspäiviltä. Myös työntekijän, jonka palkkaa on alennettu määräaikaisesti tuotannollisista ja

taloudellisista syistä, ansiopäivärahan perusteena oleva palkka määräytyisi palkan alentamista edeltävän tilanteen mukaan.

Lomautusajalta maksettavaa työttömyysetuutta koskevia säännöksiä sovellettaisiin lomautuksiin, jotka toteutetaan 4 päivän tammikuuta 2010 ja 1 päivän tammikuuta 2012 välisenä aikana. Palkanalennusta koskevia säännöksiä sovellettaisiin määriteltäessä ansiopäivärahan perusteena olevaa palkkaa vuosina 2010—2012 ansaittujen palkkojen perusteella.

Laki on tarkoitettu tulemaan 1 päivänä tammikuuta 2011.

PERUSTELUT

1 Nykytila ja ehdotetut muutokset

Työttömyysturvalain (1290/2002) 4 luvun 1 §:n mukaan soviteltuun työttömyysetuuteen on oikeus työnhakijalla, joka tekee osa-aikaista työtä, jonka päivittäistä tai viikoittaista työaika on lyhennetty lomautuksen johdosta, joka on vastaanottanut enintään kaksi viikkoa kestävän kokoaikatyön tai jolla on tuloa yritystoiminnasta taikka omasta työstä.

Viikoittaisen työajan lyhentämisenä ei pidetä sääesteestä johtuvaa työajan lyhentymistä, jossa työnteko estyy yhdeltä tai useammalta päivältä. Pakkasraja, jolloin sääeste on olemassa, määritetään rakennuslalla ennen työn aloittamista työmaakohtaisesti rakennustyövaihe ja työmaan muut olosuhteet huomioon ottaen. Vastaavasti metsälalla voidaan etukäteen tarvittaessa määrittää sääesteeksi pakkasraja, jolloin ulkona työskentelyä ei voida kohtuudella vaatia. Näissä tilanteissa työttömyysetuus maksetaan sääestepäiviltä samansuuruisena kuin se maksettaisiin henkilön ollessa kokonaan työtön.

Sovitelu työttömyysetuus määräytyy sovittelujakson työtulon perusteella. Sovittelujaksona pidetään pääsääntöisesti henkilön palkanmaksujaksosta riippuen kuukautta tai neljän peräkkäisen kalenteriviikon jaksoa. Työnhakijalla ei ole oikeutta soviteltuun työttömyysetuuteen, jos hänen työaikansa sovittelujakson aikana ylittää 75 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta. Jos alalla ei ole työehtosopimusta, vertailu tehdään työaikalain (605/1996) 3 luvussa tarkoitettuun säännölliseen työaikaan. Lomautuksen johdosta lyhennettyä työaika tekevällä työajan tarkastelujakso on kalenteriviikko.

Sovitelu työttömyysetuus lasketaan siten, että etuus ja 50 prosenttia saadusta tulosta voivat sovittelujakson aikana yhteensä nousta määrään, joka etuutena muutoin olisi voitu maksaa. Sovitellun ansiopäivärahan määrä lasketaan siten, että se mahdollisine lapsiko-

rotuksineen ja tulo sovittelujakson aikana yhteensä ovat enintään 90 prosenttia ansiopäivärahan perusteena olevasta palkasta, kuitenkin vähintään niin paljon kuin henkilöllä olisi oikeus saada peruspäivärahana. Jos henkilöllä on oikeus korotettuun ansio-osaan tai muutosturvan ansio-osaan, soviteltu ansiopäiväraha mahdollisine lapsikorotuksineen voi kuitenkin olla yhdessä työtulon kanssa enintään päivärahan perusteena olevan palkan suuruinen.

Palkansaajan ansiopäivärahan perusteena oleva palkka lasketaan henkilön vakiintuneen palkan pohjalta työttömyyttä välittömästi edeltäneeltä ajanjaksolta, jona henkilö on täyttänyt palkansaajan työssäoloehdon.

Työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä tai osa-aikaeläkettä saavan tai saaneen henkilön ansiopäivärahan perusteena oleva palkka määräytyy eläkkeen alkamishetkellä vallinneen tilanteen mukaisesti. Jos työssäoloehto täyttyy kokonaisuudessaan eläkkeen päättymisen jälkeisenä aikana, ansiopäivärahan perusteena oleva palkka lasketaan pääsääntö mukaisesti eli välittömästi työttömyyttä edeltävältä ajanjaksolta. Päivärahan perusteen oleva palkka määräytyy vastaavasti, jos henkilö on ollut vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukaisella vuorotteluvapaalla tai saanut julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa tarkoitettua osa-aikalisää tai ollut osittaisella hoitovapaalla.

Vuonna 2010 on ollut voimassa määräaikainen laki. Määräaikaisen lain 4 luvun 4 a §:ssä säädetään työttömyysetuuden maksamisesta niissä tilanteissa, joissa työntekijän työaika on lyhennetty lomautuksen johdosta yhdellä tai useammalla päivällä viikossa. Näissä tapauksissa työttömyyspäivärahaa ei makseta soviteltuna, vaan kokonaan työttömiltä päiviltä maksetaan täysi työttömyysetuus. Edellytyksenä työttömyysetuuden maksamiselle työttömiltä päiviltä on, ettei työntekijän työaika kalenteriviikon tarkastelujakson aikana ylitä 80 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän työ-

ajasta. Jos alalla ei ole työehtosopimusta, vertailu tehdään työaikalain 3 luvussa tarkoitettuun säännölliseen työaikaan. Määräaikaisen lain soveltamisaika on määritelty kalenteriviikkojen mukaan, koska työajan tarkastelujakso on kalenteriviikko.

Määräaikaisella lailla on muutettu myös 6 luvun 4 §:n 3 momenttia, johon on lisätty määräaikaista palkanalentamista koskeva säännös. Tarkoituksena on, että tuotannollisista ja taloudellisista syistä tehty palkanalennus ei vaikuta ansiopäivärahaan alentavasti, jos työntekijä myöhemmin lomautetaan tai hänen työsuhteensa päättyy. Työsuhteen päättymisen syyllä ei ole merkitystä säännöstä sovellettaessa. Säännöstä sovelletaan, jos työntekijän palkkaa on alennettu määräaikaisesti ja palkan alentaminen on perustunut tuotannollisiin tai taloudellisiin syihin. Palkan alentaminen voi perustua työnantajan työehtosopimuslain 7 luvun 3 §:n mukaisten irtisanomisperusteiden nojalla tekemään yksipuoliseen päätökseen tai työnantaja ja henkilöstö voivat sopia siitä. Jos palkanalennuksesta sovitaan työpaikalla, sopimuksen tulee perustua tuotannollisiin ja taloudellisiin syihin ja sopimusta tehtäessä on noudatettava työpaikalla noudatettavaa neuvottelumenettelyä. Useissa työehtosopimuksissa on määräyksiä siitä, mistä asioista voidaan paikallisesti sopia, ja sopimusmenettelyssä noudatettava menettelystä. Sopimuksen on oltava myös kirjallinen, jolloin sen olemassaolo ja sisältö on myöhemmin helposti selvitettävissä.

Esityksessä ehdotetaan, että määräaikaisen lain voimassaoloa jatkettaisiin vuodelta siten, että lomautusta koskeva säännös olisi voimassa vuoden 2011 loppuun ja palkanalennusta koskeva säännös vuoden 2012 loppuun.

2 Esityksen vaikutukset

Vuoden 2010 aikana talous ja työllisyys ovat kehittyneet myönteisesti. Tämä näkyy erityisesti lomautusten vähentymisenä. Tilanteen parantuminen on kuitenkin vielä epävarmalla pohjalla, koska talouden elpyminen on perustunut suurelta osin elvytystoimiin ja julkisten talouksien voimakkaaseen velkaantumiseen. Maailmantalous ei ole vielä toipunut finanssikriisistä ja on mahdollista, että

työllisyys heikkenee ainakin tilapäisesti. Määräaikaisen lain jatkamisella voidaan parantaa yritysten edellytyksiä sopeuttaa toimintaansa kysynnän muutoksiin ja parantaa sopeuttamistoimenpiteiden kohteena olevien työntekijöiden asemaa.

Työttömyyspäiväraha-hakemusten käsittelyajat ovat vuoden 2010 aikana teollisuusalojen työttömyyskassoissa lyhentyneet olennaisesti. Tähän on osaltaan vaikuttanut hakemusten käsittelyn yksinkertaistaminen määräaikaisella lailla. Jos lyhennettyä työviikkoa tekeväälle maksetaan työttömyysetuus työtömiltä päiviltä, nopeuttaa se hakemusten käsittelyä. Lyhennettyyn työviikkoon liittyviä ongelmia on pyritty välttämään järjestämällä lomautukset vähintään kalenteriviikon kestäviksi, jolloin työttömyyspäiväraha maksetaan työtömiltä päiviltä. Osalla työnantajista olisi toiminnan järjestämisen kannalta tarkoituksemukaisempaa, että työntekijät olisivat vain osan viikkoa lomautettuina. Esitys edesauttaisi lomautusten joustavampaa toteutusta.

Elokuun lopussa lomautettuna oli noin 27 000 työntekijää (vuonna 2009 75 000), joista lyhennetyllä työviikolla oli 6 800 työntekijää (vuonna 2009 noin 14 000). Toimialoitain tarkasteltuna lomautuksia oli eniten metallituotteiden, koneiden ja laitteiden valmistuksen sekä sähkölaitteiden valmistuksen toimialoilla. Palvelualoilla tai julkisella sektorilla lyhennettyjä työviikkoja on erittäin vähän. Ansiopäivärahan laskukaavasta johtuen päiväraha on suhteessa ansioihin sitä suurempi, mitä pienemmät työntekijän ansiot ovat. Tästä seuraa, että soviteltu päiväraha on pienituloiselle edullisempi kuin kokonaan työtömiltä päiviltä maksettava päiväraha. Koska esityksessä ehdotetaan, että työttömyyspäivärahaa voitaisiin maksaa yhdeltäkin työttömyyspäivältä viikossa, parantaisi se palkkatasosta riippumatta kaikkien yhdeksi päiväksi lomautettujen asemaa yhden päivän työttömyyspäivärahan määrällä. Muutoin muutoksen vaikutus on neutraali noin 3 200 euron palkkatasolla. Sen ylittävällä palkkatasolla ehdotetun mukainen päiväraha olisi nykyistä parempi. Esimerkiksi 3 500 euron kuukausitulolla kahden päivän lomautuksessa viikkoansiot olisivat 13 euroa nykyistä suuremmat, kolmen päivän lomautuksessa

9 euroa nykyistä suuremmat ja neljän päivän lomautuksessa 4 euroa nykyistä suuremmat. Kun palkkataso on 2 500 euroa kuukaudessa, kahden päivän lomautuksen ajalta soviteltu päiväraha olisi viikossa 19 euroa, kolmen päivän lomautuksen ajalta 13 euroa ja neljän päivän lomautuksen ajalta 6 euroa enemmän kuin esityksen mukaisessa mallissa. Vastaa- vat määrät ovat 2 000 euron kuukausipalkalla 24, 16 ja 8 euroa.

Palkanalentamisesta on paikallisesti sovittu joissakin yrityksissä. Kyse on yleensä yrityksen ja sen henkilöstön yhdessä sopimista keinoista, joilla pyritään turvaamaan työpaikkoja ja talouden taantumassa. Palkanmäärittelyn muutoksella pyritään siihen, ettei väliaikainen palkanalennus vaikuttaisi mahdollisesti myöhempään työttömyyspäivärahaan alentavasti.

Lomautusajan päivärahat ja ansiopäivärahan ansio-osa rahoitetaan työttömyysvakuutusmaksuilla. Tämän vuoksi määräaikaisen lain jatkamisella ei ole vaikutusta valtiontalouteen.

Työttömyysvakuutusrahastolle ei muutoksista aiheudu lisämenoja. Vuonna 2010 voimassa olleella lainmuutoksella ei näytä olleen vaikutusta lomautusten määrään.

Palkanmäärittelyn muutoksesta johtuva työttömyysvakuutusrahaston menolisäys on vähäinen. Palkanalennukset ovat koskeneet

vain harvoja työntekijöitä ja heistä vain osa joutuu työttömäksi.

3 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelussa on kuultu keskeisiä työmarkkinajärjestöjä. Asian kiireellisyuden vuoksi esityksestä ei ole pyydetty kirjallisia lausuntoja.

4 Voimaantulo ja soveltaminen

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011.

Lain 4 luvun 4 a §:ää sovellettaisiin lomautuksiin, jotka toteutetaan 4 päivän tammikuuta 2010 ja 1 päivän tammikuuta 2012 välisenä aikana, ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2011. Soveltamisaika on määritelty kalenteriviikkojen mukaan, koska työajan tarkastelujakso on kalenteriviikko.

Lain 6 luvun 4 §:n 3 momenttia sovellettaisiin määriteltäessä ansiopäivärahan perusteena olevaa palkkaa vuosina 2010—2012 ansaittujen palkkojen perusteella, ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2012.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****työttömyysturvalain 4 ja 6 luvun väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain 4 ja 6 luvun väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain (1192/2009) voimaantulosäännös seuraavasti:

—————
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

Lain 4 luvun 4 a §:ää sovelletaan lomautuksiin, jotka toteutetaan 4 päivän tammikuuta 2010 ja 1 päivän tammikuuta 2012 välisenä aikana, ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2011.

Lain 6 luvun 4 §:n 3 momenttia sovelletaan määriteltäessä ansiopäivärahan perusteena

olevaa palkkaa vuosina 2010—2012 ansaittujen palkkojen perusteella, ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2012.

Ennen lain voimaantulo voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

—————
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011.

—————
Helsingissä 12 päivänä marraskuuta 2010

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

Laki

työttömyysturvalain 4 ja 6 luvun väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain 4 ja 6 luvun väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain (1192/2009) voimaantulosäännös seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

Lain 4 luvun 4 a §:ää sovelletaan lomautuksiin, jotka toteutetaan 4 päivän tammikuuta 2010 ja 2 päivän tammikuuta 2011 välisenä aikana, ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2010.

Lain 6 luvun 4 §:n 3 momenttia sovelletaan määriteltäessä ansiopäivärahan perusteena olevaa palkkaa vuosina 2010—2011 ansaittujen palkkojen perusteella ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2011.

Ennen lain voimaantulo voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

Lain 4 luvun 4 a §:ää sovelletaan lomautuksiin, jotka toteutetaan 4 päivän tammikuuta 2010 ja 1 päivän tammikuuta 2012 välisenä aikana, ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2011.

Lain 6 luvun 4 §:n 3 momenttia sovelletaan määriteltäessä ansiopäivärahan perusteena olevaa palkkaa vuosina 2010—2012 ansaittujen palkkojen perusteella ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2012.

Ennen lain voimaantulo voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011.